

TARTU ÜLIKOOL

Keelte mitmekesisus muuseumitõlkes

Terje Loogus

21. rakenduslingvistika kevadkonverents
18.-19.04.2024

Kava

- Sissejuhatus
- Muuseum ja tõlge
- Keeltevaheline tõlge Tartu Ülikooli muuseumis
 - Kuidas muuseum suhtleb väliskülastajatega?
 - Milliseid tõlke- ja suhtlusstrateegiaid kasutatakse?
 - Kuidas liigub informatsioon keelte ja kultuuride vahel?
- Kokkuvõte

Muuseumid Eestis

170 muuseumi 227 külastuskohaga (2022)

71 muuseumi Harju maakond

25 Tartu maakond

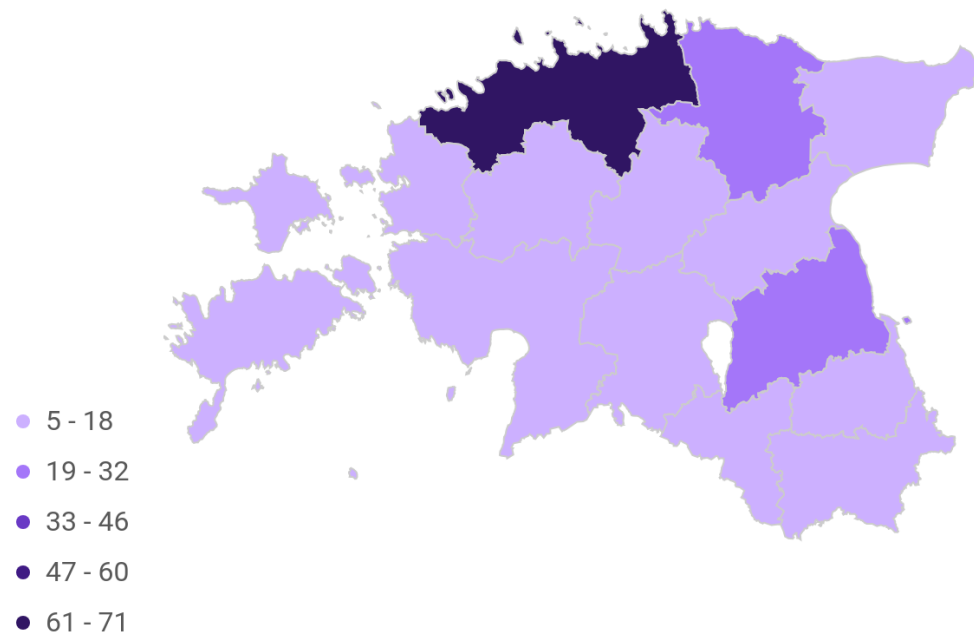
20 Lääne-Viru maakond

Muuseumide arv maakonna järgi | 2022

Allikas: statistikaamet

Muuseumikülastuste arv:

2022: 2,5 miljonit

Muuseum

Muuseum on ühiskonna teenistuses olev mittetulunduslik ja alaline asutus, kes uurib, kogub, säilitab, tõlgendab ning eksponeerib materiaalsed ja vaimset pärandit. Ta on ühiskonnale avatud, ligipääsetav ja kaasav ning seisab mitmekesisuse ja kestlikkuse eest. Muuseum tegutseb ja vahendab teavet eetiliselt ja professionaalselt üheskoos kogukondadega, pakkudes harivaid ja nauditavaid kogemusi ning võimalusi järelemõtlemiseks ja teadmiste jagamiseks. (ICOM 2022)

Muuseumitõlge

1) Muuseum kui tõlge

2) Tõlge muuseumis

- keeltevaheline tõlge, mille eesmärk on suhelda eri keele- ja kultuuriruumist külastajatega
- keelesisene tõlge
- intersemiootiline tõlge (Jakobson 1959)

Tõlke funktsioonid

- informatiivne
- interaktiivne ja kaasav
- poliitiline jne (Liao 2018, 48)

Väliskülastajatega suhtlemise strateegiad

- tõlketekst
- „rahvusvaheline“ tekst
- kultuuriliselt kohandatud tekst
- kohalikus dominantsetes keeles kirjutatud tekst

(Cranmer 2016, 96–101)

Tartu Ülikooli muuseum

Asutatud 1803

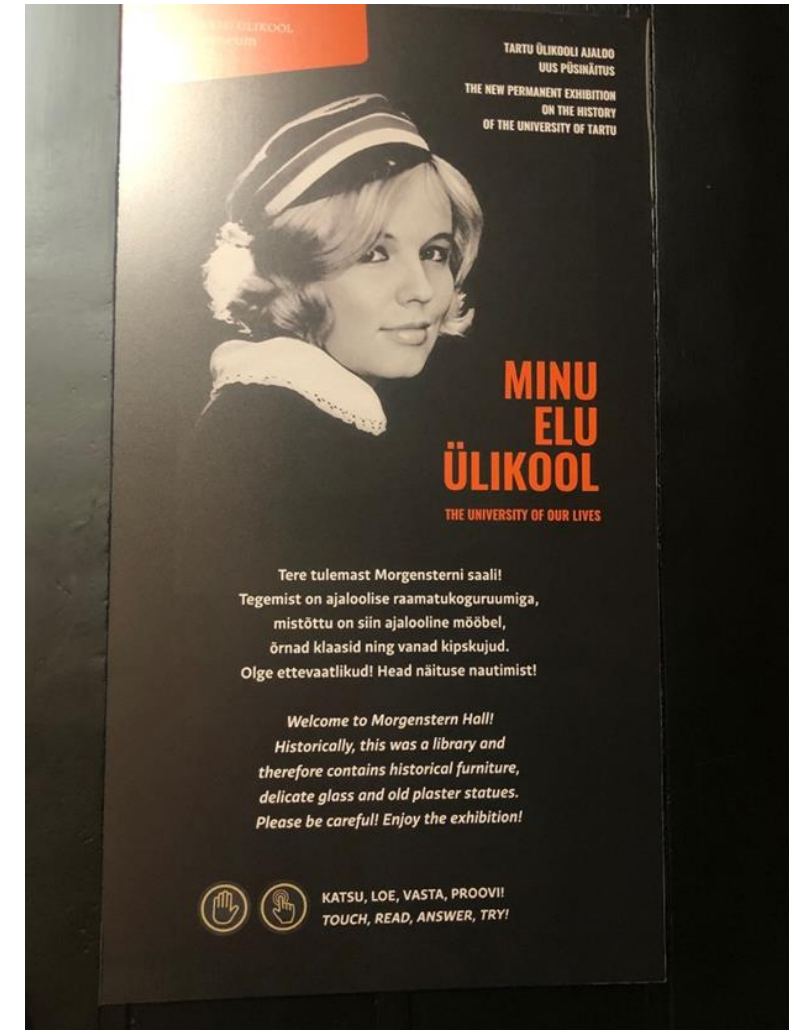
Muuseumi peahoone toomkirikus

Kunstimuuseum

Tähetorn

<https://muuseum.ut.ee/et/tartu-ulikooli-muuseum>

➤ Püsinäitus „Minu elu ülikool“ (2019)

Näitus „Minu elu ülikool“ / „The University of our lives“

Sihtrühmad:

- vilistlased
- pered
- ülikooli külalised
- välisturistid (Raisma, Kalda 2020: 163–165)
 - 2019 (50%)
 - 2020 (30%)
 - 2022 (11%)
 - soomlased (15%)
 - lätlased (12%)
 - sakslased (7%)

Suhtlemine (välis)külastajatega

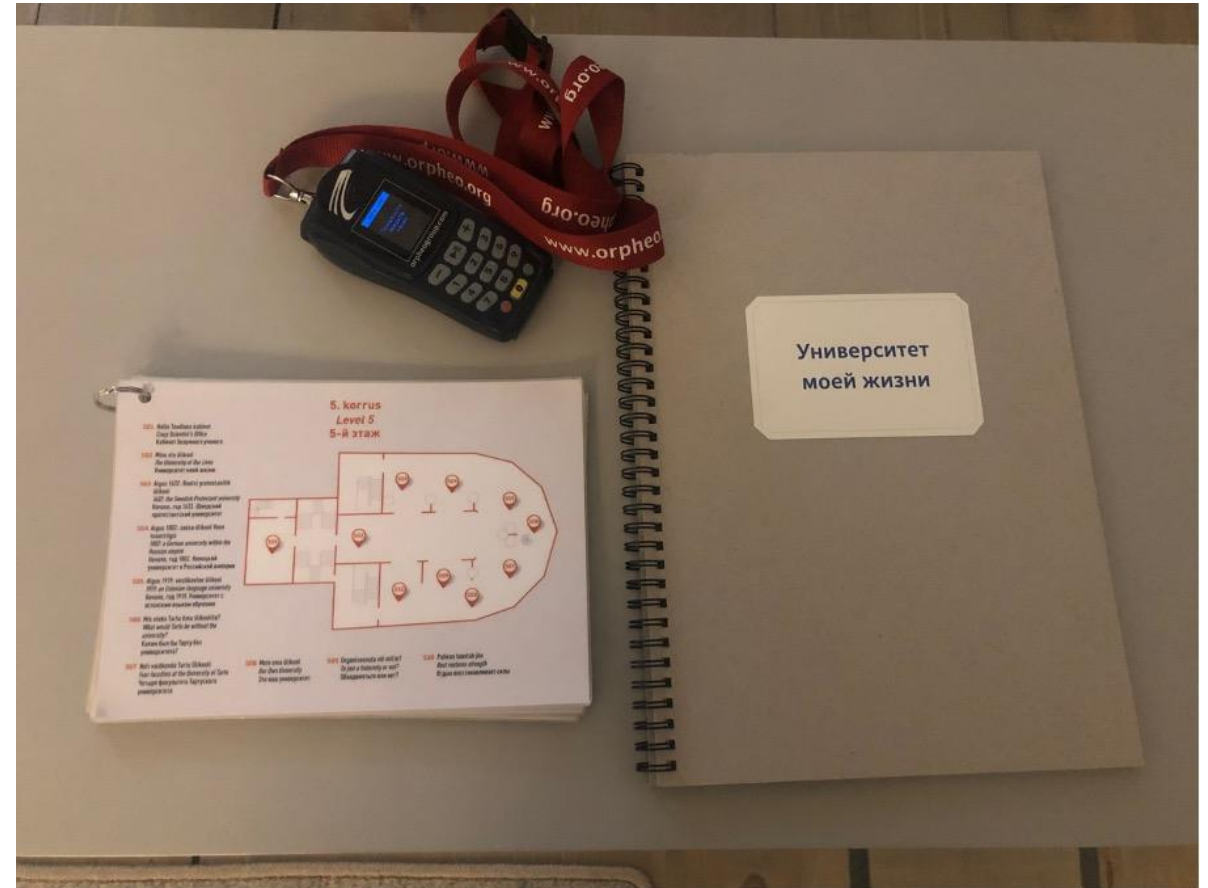
Info edastamise tasandid:

- üldtekstid (11 teemat)
- rühmatekstid, illustratiivne materjal, küsimused
- esemeallkirjad (Raisma, Kalda 2020: 161)

eesti, inglise ja (vene) keeles

Keeltevaheline tõlge näitusel

- Kõik näitusetekstid on esitatud eesti ja inglise keeles
- Vene keelde on tõlgitud 11 sissejuhatavat teksti (eraldi kaustas)
- Audiogiid on eesti, inglise ja vene keeles (9 sissejuhatavat teksti)

Sissejuhatav tekst 1

Minu elu ülikool / *The University of our lives*

Minu elu ülikool / *The University of our lives*

"Kokkuvõttes polegi nii tähtis, kui palju ja milliseid eksameid te sooritasite, vaid see, et elasite need **viis aastat** koos selliste inimestega ja keskkonnas, mida nimetatakse Tartu ülikooliks. See on hinnetest palju tähtsam." Nii öelnud kunagi õppejõud **Peeter Olesk** oma tudengitele siinsamas **Toomel**.

Milles seisneb ülikooli erilisus, ülikooli vaim? On see õppejõudude elutarkus, värvikas tudengielu, juhtide otsused, **paiga hing, ühika- ja erakaelu**, eluülikool väljaspool akadeemilisi seinu, nukker üksindus, lõppematu armastus, uued teadmised või ootamatud avastused? /.../

Universitas'e vaim mõjutab ka teaduselu ning meie argipäeva enam, kui me seda igapäevaselt tajume. /.../.

*„At the end of the day, it isn't so important how many examinations you took in what subjects, but the fact that you lived for **five years** with these specific people, in an environment called the University of Tartu. That's much more important than grades.” Those words were once uttered by teaching staff member **Peeter Olesk** right here on **Toomemägi Hill**.*

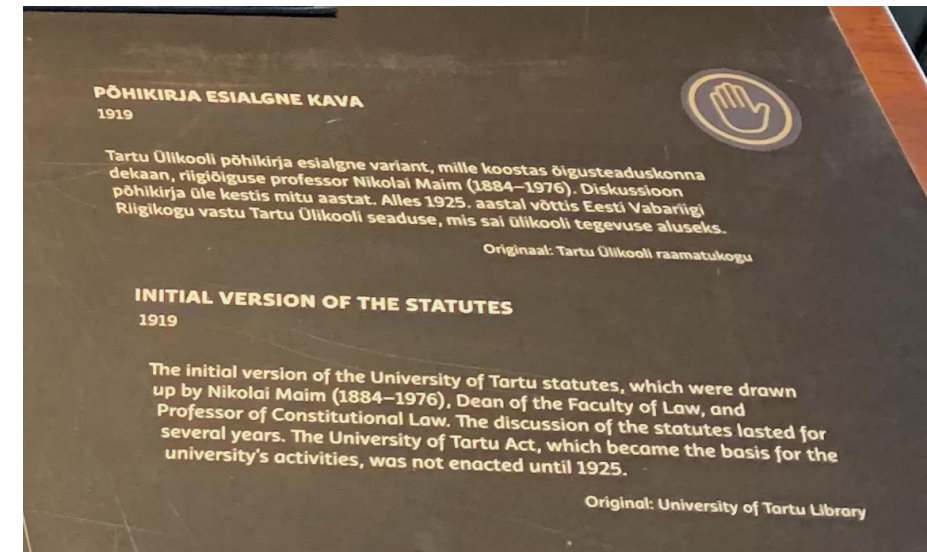
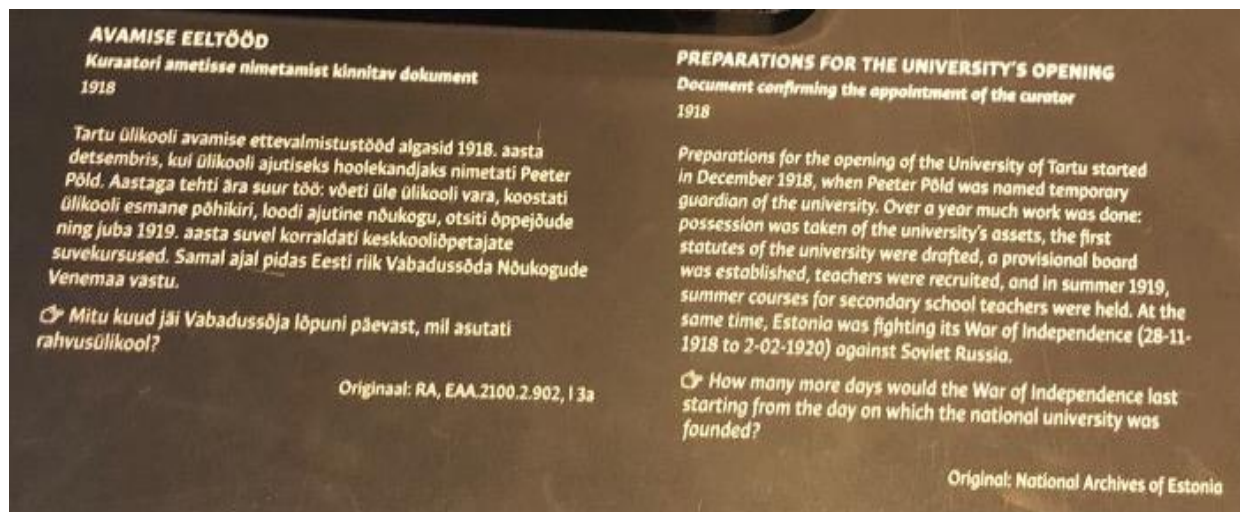
*Where does a university's distinctiveness, its soul lie? Is it in the teachers' wisdom, colorful student life, the decisions made by administrators, the **genius loci, dormitory and off-campus life**, the university of life outside the walls of academia, loneliness, unceasing love, new knowledge or unexpected discoveries? /.../*

*The spirit of **universitas** influences the annals of science and our everyday life more than we realise on a daily basis/.../*

Rühmatekstid

Avamise eeltööd /
*Preparations for the
University's opening*

Põhikirja esialgne kava /
*Initial version of the
statutes*

AVAMISE EELTÖÖD / *PREPARATIONS FOR THE UNIVERSITY'S OPENING*

Kuraatori ametisse nimetamist kinnitav dokument

1918

Tartu ülikooli avamise ettevalmistustööd algasid 1918. aasta detsembris, kui ülikooli ajutiseks **hoolekandjaks** nimetati Peeter Põld. Aastaga tehti ära suur töö: võeti üle ülikooli vara, koostati ülikooli esmane põhikiri, loodi ajutine nõukogu, otsiti õppejõude ning juba 1919. aasta suvel korraldati keskkooliõpetajate suvekursused. Samal ajal pidas Eesti riik **Vabadussõda** Nõukogude Venemaa vastu.

- Mitu kuud jäi Vabadussõja lõpuni päevast, mil asutati rahvusülikool?

Document confirming the appointment of the curator

1918

*Preparations for the opening of the University of Tartu started in December 1918, when Peeter Põld was named temporary **guardian** of the university. Over a year much work was done: possession was taken of the university's assets, the first statutes of the university were drafted, a provisional board was established, teachers were recruited, and in summer 1919, summer courses for secondary school teachers were held. At the same time, Estonia was fighting its **War of Independence (28-11-1918 to 2-02-1920)** against Soviet Russia.*

- *How many more days would the War of Independence last starting from the day on which the national university was founded?*

PÕHIKIRJA ESIALGNE KAVA

1919

Tartu Ülikooli põhikirja esialgne variant, mille koostas õigusteaduskonna dekaan, riigiõiguse professor Nikolai Maim (1884–1976). Diskussioon põhikirja üle kestis mitu aastat. Alles 1925. aastal võttis **Eesti Vabariigi Riigikogu** vastu Tartu Ülikooli seaduse, mis sai ülikooli tegevuse aluseks.

Originaal: Tartu Ülikooli raamatukogu

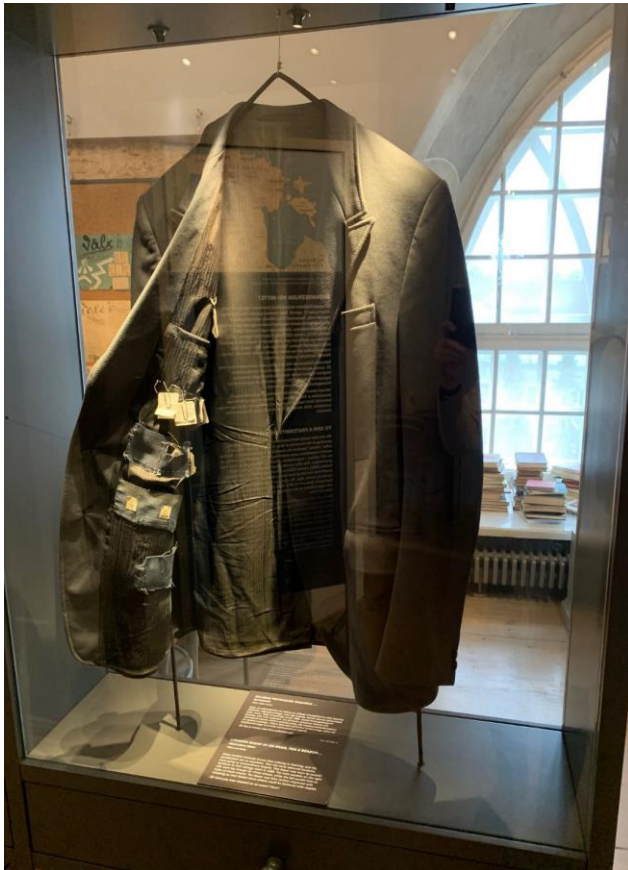
INITIAL VERSION OF THE STATUTES

1919

*The initial version of the University of Tartu statutes, which were drawn up by Nikolai Maim (1884–1976), Dean of the Faculty of Law, and Professor of Constitutional Law. The discussion of the statutes lasted for several years. The University of Tartu Act, which became the basis for the University's activities, **was not enacted** until 1925.*

Original: University of Tartu Library

Esemete sildid: spikripintsak / *Cheat-sheet blazer*

SOLIIDSE PINTSAKUGA EKSAMILE...

Spikripintsak

1980.-1990. aastad

Seda, et spikerdamine on valskus ja sellega vahelejäämine võib lõppeda ülikoolist väljaviskamisega, teab iga tudeng. **Ometi näevad spikerdajad palju vaeva.** Selle pintsakuga astus 1988. aastal bioloogiaeksamil õppejõu ette mitu tudengit. Kui pintsaku paremas hõlmas olid sisetaskud sobivat mõõtu spikrite jaoks, siis vasakus pintsakutaskus oli sisukorraspikker. Hiljem täiendati pintsakult õmblustega, kuhu sai kirjaklambritega kinnitada kokkuvolditud spikrid.

- Kas ja kuidas oled Sina spikerdanud?

LOOKING SMART AT AN EXAM, FOR A REASON...

Cheat-sheet blazer

1980s and 1990s

Every student probably knows that cribbing is cheating, and the punishment can be expulsion. **That has never deterred students from going to extraordinary lengths.** This blazer was worn by several students to their biology exam in 1988. The inner pockets on the right side were big enough for cheat-sheets, while the left pocket held an index of cheat-sheets. The blazer was later further improved with stitching so that folded cheat-sheets could be fastened with staples.

- Have you ever cheated on an exam? How?

Esemete sildid: telefon

ÜLIKOOI TEADUSELU MÕJUTAJA

Telefon KD-6

1960. aastate I pool

Telefonil oli nõukogude ajal väga oluline roll, sest see oli kiireim suhtlusvahend, mille kaudu edastati ka käske-keelde. Sellist telefoni kutsuti direktori telefoniks, kuna see võimaldas korraga suhelda kuue helistajaga. Tartu ülikoolis kasutas seda aastail 1960–1974 teadusprorektor Johannes Tammeorg.

- Kas mäletad telefoni, millega elus esimest korda helistasid?

CONNECTING THE UNIVERSITY'S CHAIN OF COMMAND

KD-6 telephone

Early to mid-1960s

The telephone played a very important role during the Soviet era, as it was the fastest way to communicate commands and prohibitions. The apparatus you see here was called the director's telephone, as it allowed conferencing with six callers simultaneously. At the University of Tartu, it was used from 1960 to 1974 by the vice rector for research, Johannes Tammeorg.

- *Do you remember the phone you made your first phone call with?*

Esemete sildid: EÜE vormipluus / *EÜE uniform shirt*

KOLMAS SEMESTER

EÜE vormipluus

1970. aastate I pool

Aastail 1964–1993 ei leidunud Eesti pinnal üliõpilast, kellele lühend EÜE oleks vajanud lahtiseletamist. **EÜE ehk Eesti Üliõpilaste Ehitusmalev** tähendas “kolmandat semestrit”, mil kümned üliõpilasrühmad töötasid suviti üle Eesti, et aidata riigi alati töökäte puuduses vaevlevat majandust. /.../ Igal rühmal oli oma sümboolika. See EÜE vormipluus kuulus **Rõuge** rühma liikmele.

- **Kas oled Eestis ringi sõites märganud mõnda hoonet, mille on ehitanud EÜE üliõpilased?**

THIRD SEMESTER

EÜE uniform shirt

Early to mid-1970s

*From 1964 to 1993, there was probably no Estonian student who needed to be told what **EÜE** meant. It was a **construction work camp** – figuratively called the “third semester” – at which tens of groups of students worked all over Estonia during the summers to help support the economy, which had a shortage of workforce. /.../ Each group had their own insignia. This EÜE shirt belonged to a member of the **Rõuge** group.*

- **Have there been similar construction work camps for students in your home country?**

Esemete sildid: Soome presidendi suusad / *The Finnish president's skis*

SOOME PRESIDENDI SUUSAD
Suusad, suusakepid ja suusasaapad
1960. aastate algus

11.–14. märtsil 1964 külastas Eestit Soome president Urho Kaleva Kekkonen. Ajal, mil Eesti NSV riigijuhid kõnelesid sageli vaid vene keeles, liigutas suletud ühiskonnas elavate eestlaste meeli Kekkoneni kõne, mille ta pidas ülikooli aulas kõigi üllatuseks eesti keeles.

Külaskäigu jooksul tegi kirglikust spordimehest president Käärikul 17 km pikkuse suusasõidu, mida meenutavad tänaseni tema suusad. Muuseas, Kekkoneni lemmikaladeks noorena olid hoota kõrgus- ja kolmikhüpe.

☛ Praegugi Kekkose rajaks kutsutud suusa- ja matkatee algab Tartu Ülikooli rajatud Kääriku spordikeskuse juurest. Kas Sina oled käinud seal suusatamas või matkamas?

TÜM, ÜAM 621:41 a-b Aj

THE FINNISH PRESIDENT'S SKIS
Skis, ski poles and ski boots
Early 1960s

Finnish President Urho Kaleva Kekkonen visited Estonia from 11th to 14th March 1964. At that time government officials in the Estonian SSR often used only Russian for official business. Estonians living behind the Iron Curtain were thus moved and surprised when Kekkonen delivered his speech in the university assembly hall in Estonian.

During the visit, the president, an avid sportsman, skied a 17 km route at Kääriku, and his skis remind us of this today. Incidentally, Kekkonen's favourite sporting events as a young man were the standing high jump and triple jump.

☛ Do you like skiing?

SOOME PRESIDENDI SUUSAD

Suusad, suusakepid ja suusasaapad

1960. aastate algus

/.../

Külaskäigu jooksul tegi kirglikust spordimehest president **Käärikul** 17 km pikkuse suusasõidu, mida meenutavad tänaseni tema suusad. /.../

- **Praegugi Kekkose rajaks kutsutud suusa- ja matkatee algab Tartu Ülikooli rajatud Kääriku spordikeskuse juurest. Kas Sina oled käinud seal suusatamas või matkamas?**

THE FINNISH PRESIDENT'S SKIS

Skis, ski poles and ski boots

Early 1960s

/.../

*During the visit, the president, an avid sportsman, skied a 17 km route at **Kääriku**, and his skis remind us of this today. /.../*

- ***Do you like skiing?***

Kokkuvõte

- Muuseum suhtleb väliskülastajatega peamiselt inglise keeles ja vähesel määral vene keeles.
- Inglise keel kui *lingua franca* on mõeldud ka inglise keelt mitte emakeelena kõnelejatele.
- Peamine suhtlusstrateegia on tõlkimine, kohalike vähemusrahvuste esindajatega suheldakse riigikeeles.
- Tõlkimisel püütakse arvestada külastajate erineva kultuuritausta ja eelteadmistega, lisades vajalikku teavet või ära jättes ebavajalikku.

Kirjandus

Cranmer, Robin. 2016. Communicating with International Visitors – the Case of Museums and Galleries. In: *Cultus. The Journal of Intercultural mediation and Communication. Tourism Across Cultures*. Issue 9, Volume 2. 91–105.

ICOM. 2022. "Museum Definition." International Council of Museums.
<https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>.

Jakobson, Roman. 1959. "On Linguistic Aspects of Translation." In: *On Translation*, edited by Reuben Arthur Brower, 232–239. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Liao, Min-Hsiu. 2018. "Museums and Creative Industries: The Contribution of Translation Studies." *The Journal of Specialised Translation* 29: 45–62.
http://www.jostrans.org/issue29/art_liao.php.

Raisma, Mariann ja Karoliina Kalda. 2020. "Minu elu ülikooli valikud. Uue püsinäituse museoloogiline kontseptsioon". *Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi* 48: 152–189.
<https://doi.org/10.15157/tyak.v48i48.16891>.

Tänan!